

UDK: 24+221.3:796.85
COPYRIGHT©: ŽIGA TRŠAR

Vpliv imaginarnega v budizmu in daoizmu na taijiquan in shaolinquan

Žiga TRŠAR*

Izvleček

Čeprav človek, ki se ukvarja z borilnimi veščinami, izhaja iz univerzalnih predispozicij in je podvržen istim fizikalnim zakonom, ga preoblikuje specifična kultura borilnih veščin. Različni simbolni kapital, ki izhaja iz dveh religij ali miselnih tokov Budizma in Daoizma, v praksi vpliva na borilni tradiciji *shaolinquan* in *taijiquan*. Članek argumentira trditev, da specifične metode spodbujajo vaditelja, da je v skladu s predstavami svoje borilne veščine. S tem, ko vedno znova udejanja svoje predstave v praksi, spreminja tudi svoje koncepte. Posledično so sami gibi v borilnih praksah nesoizmerljivi, če prihajajo iz različnih konceptov.

Ključne besede: Shaolinquan, taijiquan, budizem, daoizem, borilne veščine, nesoizmerljivost, domišljija

Abstract

Even though a human involved in martial arts has universal predispositions and is bound by same physical laws, he is shaped by some specific martial culture. The specific symbolic knowledge coming from two different religions or philosophical currents of Buddhism and Daoism, impinges on martial traditions *shaolinquan* and *taijiquan* in practice. This article argues that specific methods encourage the adept to be in accord with the imagination of his martial art, and as he constantly represents the imaginary in practice, he changes his concepts. Thus the very movements of martial practices are incommensurable, if they are coming from different concepts.

Keywords: Shaolinquan, taijiquan, Buddhism, Daoism, martial practices, incommensurable, imagination

* Graduate economist and sinologist Žiga Tršar is a young researcher in economy in TrekTrek company and PhD student at the Department of Ethnology and Cultural Anthropology, and a teacher at Taiji institut. E-mail: ziga@foreverdown.net

1 Uvod

Za razliko od vaditeljev borilnih veščin, ki že od sedemdesetih let prejšnjega stoletja bolj ali manj uspešno uvažajo telesne tehnologije v evropski prostor, akademski krogi šele v zadnjih letih počasi reagirajo. V času hitrega prenosa informacij in relativno dostopnega transporta, posameznik vedno lažje v matični prostor uvažuje ideje 'eksotičnih' kultur. Privlačnost kulturnih novosti, ki prihajajo v Evropo in so že del dolge, včasih celo zastarele tradicije v matični kulturi, sledi stari modrosti, da nobeden ni prerok v svoji vasi. Sprejemanje ali zavračanje takih novosti pa gre skupaj z duhom časa in zagotovo je na mestu, da slovenska sinologija in antropologija spregovori o subkulturi borilnih veščin, ki prihajajo iz Kitajske, a imajo na Zahodu že čisto svoje 'življenje'.

Vsekakor je trenutno še vedno nekaj privlačnega v nekih znanjih, ki izvirajo iz Kitajske. Borilne veščine so del kitajskega izvoza in skozi različne medije burijo misli zahodnjakov že desetletja. Sorazmerno počasne reakcije znanosti so neupravičene, saj je klasični paradigmatični razkorak med filozofiranjem in znojenjem (prakso), za moj okus 'grde' miselne razvade, da obstaja kaj takega kot znanje telesa ločenega od znanja uma, že stvar znanstvene preteklosti. Negativen odnos do borilnih veščin, katerih zadnji namen bi lahko bil pripravljavanje telesa samo za borbo, je vsaj za nekatere miru željne učenjake, deloma upravičen. Vendar pa takšen odpor pripisujem nerazumevanju konteksta nekaterih borilnih veščin na Kitajskem, ki raziskujejo obstoj in mirno sobivanje človeškega bitja v mreži medčloveških in drugih odnosov. Kar pomeni, da borilne veščine nosijo prav tisto telesno izkušnjo prenosa znanja neke kulture, ki lahko osvetli, kako kulturne posebnosti nastajajo iz univerzalnih preddispozicij človeka.

Učenjakom navkljub, telesne tehnologije¹, ki jim rečemo kitajski 'gongfu'², so del množične kulture v Evropi. Od popularnih predstav v medijih, do najbolj strogo zaupnih tehnik komandosov, že vsak otrok lahko našteje nekaj glavnih 'stilov' pretepanja v svoji fari. Kratek sprehod po telovadnicah, parkih in podobnih hramih znanja laiku da občutek, da v paketu poleg neobhodnega znanja samoobrambe in zdravega načina življenja dobi še vpogled v neznano kulturo, neobremenjeno z vso banalnostjo domačega okolja in življenja. Razviti trg ponuja, kar potrošnik potrebuje. Večji del ponudbe borilnih veščin manipulira potrošnika s tradicionalnimi predstavami in si zagotovi ideološki monopol nad neko telesno tehniko ter posledično doseže

¹ Telesna tehnologija za razliko od tehnike zavzema še sistemske ter organizacijske rešitve sklopa telesnih tehnik. V primeru, ko iščemo povezavo s celotnim kulturnim ozadjem, je termin bolj ustrezen kot samo telesna tehnika. (Palmer 2007)

² 功夫 gongfu po kitajsko pomeni katerokoli znanje, ki rabi čas, da postane veščina. Zaradi Bruce Leeja in podobnih filmskih zvezd v Ameriki, se je gongfu prijel kot oznaka za veščine, ki so povezane z borilnimi tehnikami.

diferenciacijo produkta. Ta ekonomski obrat povzroči, da lahko potrošnik išče in 'dobi' koristi, ki si jih vnaprej v 'domišljiji' obeta od borilne veščine. Ekonomska analiza sicer ne spada v okvirje tega teksta, nakazuje pa, da so prav predstave eno glavnih vodil, ki usmerjajo ponudbo in povpraševanje.

Vsakdo, ki je uporabil svoje telo v boju za preživetje (z ljudmi, na gori, v naravni nesreči) ve, da predstave, če jih brez izkušnje leta nosimo s seboj, lahko samo razočarajo. Kultura v borilnih veščinah pomeni znanja, ki so potrebna, da delujemo učinkovito v specifičnem človeškem odnosu. Poleg eksplicitnega znanja, je večji del strokovnosti zakrit v nejezikovnem znanju, do katerega se lahko hitro dostopa. Znanje te vrste, nima logično-posledičnih značilnosti jezikovnega izraza in ga ne moremo brez izgub v celoti predstaviti drugim. Tehnike borilnih veščin so namenjene možni uporabi in uporabna tehnika je temelj, na katerem lahko sploh gradimo. Preprosto rečeno, znanje borilnih veščin v osnovi pomeni imeti vpliv nad koristmi in škodo v boju z nasprotnikom.

Domišljija omogoča, med drugim, inovacije, umetnost in ideologijo. V imaginarnem polju predstav obstajajo torej drugi razlogi (razen zdravja in samoobrambe), za razvoj in obstoj borilnih veščin v sedanjosti. Za primer bom, grobo rečeno, vzel dve borilni tehnologiji: kitajski *taijiquan* in *shaolinquan*. V mnogih aspektih sta si praksi podobni, saj ima kitajska civilizacija nekatere antropološke in kozmološke premise, ki so skupne vsem miselnim tokovom. Ker imamo ljudje dve roki in nogi ter nas vežejo isti fizični zakoni, kot tudi biološka ura organizma, na planetu Zemlja ni razloga za velike razlike v osnovnih konceptih borilne učinkovitosti tehnik. Izven teh parametrov pa ima človek v svojih predstavah dovolj prostora, da znanje iz tehnik poljubno poveže s simbolnimi pomeni. Simbolni pomeni pa v obratni smeri preoblikujejo metode in razvoj telesnih tehnik. Zanima nas ta dinamika odnosa predstave – telesne tehnike, ki v praksi oblikuje telesne tehnike.

Kaj pa nam pomaga znanost pri borilnih veščinah? Pri sami vadbi mislim, da na začetku branje lahko celo bolj škoduje kot pa koristi. Razvoj primerljivih metod in inštrumentov za preučevanje učinka borilnih veščin na telo in um človeka je še v povojih. Znanost ima izkušnje, da lahko borilne veščine umesti v ustrezen referenčni okvir – emsko v borilnih veščinah potegne v etsko³. Ker ljudje v nepoznanem vedno iščemo že za nas obstoječi vesoljni red, marsikatera tuja telesna tehnologija v zahodni predelavi predstavlja le odraz že obstoječega sistema kategorij, ki so seveda evropskega izvora.

³Antropološka tehnika, ki partikularne vzorce skuša umestiti v širši kontekst.

Children have the concept 'house' before they can say the word. We also have studies which show that the acquisition of lexical semantics by children is very largely a matter of trying to match words to already formed concepts. This is the so called 'concept first' theory. (Bloch 1998: 6)

Take predelave so dostikrat dobrodošle ali celo nujne za razvoj in pestrost borilnih veščin. Vendar nastane velika razlika, kadar predelave temeljijo le na predelavi predstav, ki niso podprte z nejezikovnim prenosom tehnik preko odnosa učitelj – učenec. Ker so bistveni razlogi za sam razvoj telesne tehnologije včasih tako prepleteni v tehniki, je na mestu trditev, da lahko z reinterpreteracijo kulturnih simbolov izgubimo tudi namen in pomen telesnih tehnik. V tej luči se pojavi problematika nesoizmerljivosti. Kadar primerjamo in razumemo druge kulture preko svojih miselnih konceptov, se moramo soočiti z dejstvom, da so določene kognitivne kategorije nesorazmerne. Posebno še pri kulturi kot je kitajska, katere jezik in antropološke premise so precej drugačni. Kontrasti med kitajskimi borilnimi veščinami, ki so za evropsko okolje in potrebe precej podobne, pa so celo večji kot smo pričakovali.

Vsi vemo, da Kitajci in Kitajke za cvrtje hrane običajno uporabljamo ponve z okroglim dnom, medtem ko je na zahodu bolj razširjena uporaba posod z ravnim dnom. Z obema vrstama ponve je možno cvreti enake vrste hrane. Hrana, scvrta v obeh ponvah pa ostaja v določenih lastnostih enaka, v drugih spet se lahko medsebojno močno razlikuje. V obeh vrstah ponev je na primer, možno cvreti jajca. To je lastnost, ki je obema ponvama skupna. Vendar pa se funkcije, možnosti in omejenosti obeh ponv medsebojno tudi razlikujejo... Te razlike pogojujejo tudi različno konsistenco, barvo in okus jajc, scvrtih v ponvah z okroglim oziroma v tistih z ravnim dnom. (Feng Yaoming v Rošker 1996: 14)

Telo je izraz in orodje spoznanja. Borilne veščine so spoznanja o gibanju sil, ki spreminjajo odnose. Vendar pa so borilne veščine tudi lahko izraz človeške želje po umetnosti in transcendentnem in velja pokazati zanimive kontraste, ko se odpravimo stran od čiste aplikacije. Bilo je že veliko napisanega, da so nekatere predstave med evropsko in kitajsko mislijo težje primerljive. Obstajajo pa tudi razlike v predstavah med samimi kitajskimi borilnimi veščinami. Naše predstave, ko vadimo telesne tehnike, so eden od pomembnih dejavnikov pri izkoriščanju potencialov, ki jih nudi telesna tehnika. Tokrat želim pokazati, kako predstave oblikujejo telesne tehnike.

V sklopu širše zastavljenih raziskav o kitajskih borilnih veščinah je namen tokratnega besedila vprašati 'le' o enosmerni povezavi borilnih telesnih tehnik s predstavami, ki vodijo človeški um. Videli pa bomo, da je v širšem kontekstu ta povezava predstav in prakse samo del večje zgodbe o borilnih veščinah. Kot liki v romanu Lawrence Durrela *Aleksandrijski kvartet*, katerih perspektive in 'resnice' vsakič na novo osvetlijo isto situacijo, tako tokrat pogledimo samo kos zanimive pustolovščine borilnih veščin. In kot v zgodbi, odnosi med osebami znova in spet

podirajo in postavljajo resnico o njih samih, so predstave same v borilni veščini le zgodbe brez polne esence in resnice. Paradoksalno pa prav te predstave, kot liki v romanu, vplivajo na zaznavo dejanske situacije in so zato neobhoden dejavnik vsake prakse.

2 Metodologija

Uporabljam znanje različnih 'strogo razmejenih' znanstvenih disciplin. Metode so antropološke in sinološke, ki pa jih skušam nadgraditi s teorijami kognitivnih znanosti. Na področju kognitivnih znanosti se naslanjam na raziskave antropologa Maurica Blocha.

Postavimo nekaj univerzalnih aksiomov o človeku, ki jih lahko prenesemo tudi na borilne veščine (Bloch 1998: 1–10):

1. Kultura pomeni tisto kar rabimo vedeti, da učinkovito delujemo v specifičnem človeškem okolju. *Borilne veščine so znanja, ki omogočajo imeti vpliv na škodo in koristjo v boju.*
2. Kultura ni nerazdružljivo vezana na jezik in ni podobna logiki jezika. *Borilne veščine se lahko učimo in jih lahko obvladamo, ne da bi mislili (v vzročno-posledičnih zaporedjih) ali govorili kakšen jezik.*
3. Znanje pridobivamo iz prirojenih potencialov ter zunanjih dejavnikov. Shranjeno je na način, da lahko hitro in na enkrat dostopamo do njega. Kompleksnost znanja zahteva, da je nejezikovno, če hoče biti učinkovito. *V borbi ni časa za logično jezikovno razmišljanje, znanje prihaja iz telesa kot mreža preteklih izkušenj in pravih odzivov na situacije.*
4. Znanje se prenaša preko jezika ali z oponašanjem. Učenec transformira učiteljeve jezikovne predloge v nejezikovno znanje. Oponašanje lahko preskoči dvojno transformacijo konceptov. Ni nujne povezave med koncepti in katerokoli besedo. *Če učenec uskladi koncepte z učiteljem, lahko uporabi katerokoli besedo, da opiše svoje znanje. Največ znanja v borilnih veščinah se prenese z iskrenim odnosom med učiteljem in učencem, ki zajema tako oponašanje kot poslušanje.*
5. Jezikovna eksplicitnost in domišljija, med drugim, človeku omogočata izvornost in ideologijo. *Brez domišljije in specifične interpretacije telesnih gibanj bi svet ostal brez različnih telesnih tehnologij in njihovih potencialov.*

Borilne veščine so stvar izkušnje človeške kulture in razvoja prirojenih potencialov. Tekst, ki ga bere bralec, je lahko že tretja interpretacija predstav v borilnih veščinah. Prva je od učitelja v besede, druga od učenca v tekst in tretja od teksta do bralca. Ker

bom primerjal nesoizmerljivost predstav v borilnih veščinah (in ne nesoizmerljivost konceptov), iz previdnosti začenjam s citatom iz prelomnega antropološkega zbornika *Writing Culture*:

The urge to conform to the canons of scientific rhetoric has made the easy realism of natural history the dominant mode of ethnographic prose, but it has been an illusory realism, promoting, on the one hand, the absurdity of 'describing' nonentities such as 'culture' or 'society' as if they were fully observable, though somewhat ungainly, bugs, and, on the other, the equally ridiculous behaviorist pretense of 'describing' repetitive patterns of action in isolation from the discourse that actors use in constituting and situating their action, and all in simpleminded surety that the observers' grounding discourse is itself an objective form sufficient to the task of describing acts. (Tyler 1986: 55)

Med mnogimi kitajskimi borilnimi veščinami izberimo dve različni tradiciji. Že samo v mali pokrajini Yilan na Taiwanu, ki šteje manj kot milijon prebivalcev, je nekaj različnih tradicij borilnih veščin. Tudi v okviru enega imena 'taijiquan' najdemo večje razlike kot pa med mnogimi npr. karate stili v Evropi. Zato naj bo bralec pozoren, ko se primerja taijiquan in shaolinquan, da primerjamo predstave in ozadje predstav dveh telesnih tehnologij, ki izhajata iz točno določene tradicije. V mislih naj bo tudi, da ti dve ne tvorita nekega dualnega razmerja trdo-mehko, zunaj-znotraj ali celo boljše-slabše, ki bi lahko pripomogli k razumevanju teh dveh tehnologij. Mogoče ali celo zagotovo imata celotni tradiciji, ki jih opisujem, celo več skupnega kot pa taijiquan v dveh različnih parkih na Taiwanu.⁴

Znanje in ozadje taijiquana prihaja izpod učenja dveh mojstrov iz Taiwana. Prvi je Lin Mingchang iz Taibeia in drugi Zeng Xiangbo iz Yilana. Oba učita veščine v svojih krajih. Tradicijo shaolinquan prihaja izpod učenja 35. generacije shaolinskih učencev Shi Hengdaota in njegovega shifuja Shi Yanzija iz Shaolin templja iz Henana. Shi Yanzi uči v Londonu, Hengdao pa v Ljubljani.

Za bralca je še bolj pomembna, kot da naštejemo avtoritete, ki so vplivale na tekst, pozicija samega pisca. Predsodke lahko bralec išče v tem, da izhaja besedilo izpod peresa učenca taijiquana in prijatelja ter soborca shaolinskega mojstra Hengdaoa.

Več kot polovico raziskovalnega znanja črpam iz opazovanja z udeležbo. Kljub temu, da je po eni strani zaradi ljubezni do taijiquana, breme pristranskosti težko, še vedno mislim, da mi neposredna udeležba nudi dober raziskovalni vpogled v borilne telesne tehnologije. Drugi del raziskav pa posvečam primerjavi filozofskih in metodoloških tekstov o temah, na katere se naslanjata dotični borilni veščini. V tem

⁴ Taijiquan se po svetu vadi na veliko načinov. Po mojih izkušnjah so si nekateri načini podobni le po počasnih gibih. Razlogi, zakaj bi v borilni veščini delali počasne gibe, pa se močno razlikujejo 'od parka do parka'.

primeru je to iskanje kontrastov med budizmom chan in daoizmom na simbolni ravni. Viri, iz katerih črpam, so kitajski teksti v originalu ter mnoge zahodne publikacije na podobne teme.

3 Človek v odnosu do telesne tehnologije

Poglejmo si dejavnike za nesoizmerljivost gibov v telesnih tehnologijah borilnih veščin, pa čeprav vse izhajajo iz 'enakega' biološkega človeškega potenciala. Ker je govora o borilnih veščinah, potem je potrebno izpostaviti nejezikovno znanje in navesti, kaj je tisto, kar terja previdnost pri generalizaciji borilnih veščin. Človek vsak trenutek ugotavlja svoj odnos z okoljem preko konceptov, ki so nejezikovne narave. "Contrary to earlier views in cognitive anthropology, therefore, language is not essential for conceptual thought." (Bloch 1998: 6)

Strukturalizem nas je med drugim naučil, da človek postavlja koncepte v neke besedne odnose, da jih lažje opredeli. Telesne tehnologije lahko umestimo v sistem, ki ustvari neke odnose med različnimi zgodbami: telesne tehnike povežimo z biološkim kot z družbenim telesom. Človek je razpet med dvema osema, tako da v grobem dobimo tri dejavnike, ki se med seboj mešajo. Glej (Feher 1989: 13) za poskus podobne razdelitve.

1. Navpična os je odnos človeka do simbolnega.
 2. Vodoravna os je odnos človeka do okolja.
 3. Na presečišču teh dveh osi je potencial človeka in njegovi koncepti.
- Navpičnica zgoraj – spodaj ponazarja človeka, ki živi s pomočjo domišljije. Iz dejanskih odnosov v življenju človek podoživlja svoje predstave o kulturi. Njegov um lahko ideje postavi v svet, ki presega realnost. To polje imaginarnega je prva os, ki človeka preko njegovih predstav oblikuje in povezuje s t.i. transcendentnim družbenim. Simboli in predstave kitajske kozmogonije, konfucianizma, budizma ter daoizma in še mnogih ljudskih verovanj so verjetno tisti vplivi, ki v vertikalni smeri vplivajo na telesne tehnike.
 - Vodoravna os zunaj – znotraj ponazarja človeka v povezavi z njegovim zunanjim okoljem. Horizontalne povezave v družbi so tiste, ki tehnike determinirajo z okoljem. Kitajski habitus, v obliki obredov, religije in etike in vseh preprostih dnevnih opravil, nalaga telesu drugačne prakse in ustvarja drugačne koncepte. Telesne tehnike utelešajo značilnosti neke kulture (Mauss 1992: 454–479).

- Tretjič, smo na presečišču dveh osi, kjer stoji homo sapiens z svojimi specifičnimi biološkimi omejitvami in potenciali. Telo je simbol stičišča nature in kulture, ali če se izrazim drugače, stičišče potenciala in pozicije. Ker so človeški koncepti poleg potenciala organizma soodvisni od predstav navpičnice in prakse vodoravne osi, lahko postavimo telo na presečišče vertikalne osi simbolike in horizontalne osi habitusa.

Človek koncepte izraža v simbolih preko različnih medijev, ki so mu na voljo, včasih kot del proto-znanstvenih idej, kot umetnost ali kot del političnega projekta. Kljub temu, da ima pri simbolih proste roke, je vedno tudi omejen s svojimi prejšnjimi predstavami. Navpična in vodoravna os se lahko 'potihoma' prekrivata, saj se transcendentalno družbeno (predstave, ki so skupne večji skupini ljudi) skozi telo človeka v tradicionalni praksi vedno znova potrjuje. Še več, simboli vertikalne osi sami težijo proti imanenci⁵ v praksi, ker se le s tem lahko vsak dan dokazuje z 'zdravo pametjo'.

Začnimo pri vodoravni osi človek – okolje.

How to account anthropologically for a practice that is so intensely corporeal, a culture that is thoroughly kinetic, a universe in which the most essential is transmitted, acquired and deployed beneath language and consciousness – in short for an institution made man (or men) situated at the extreme practical and theoretical edge of practice? (Wacquant 2004: 11)

V borilni veščini je najbolj očiten del habitusa odnos med učiteljem in učencem. Za izvajanje določene prakse ali ponavljanje telesnih tehnik potrebujemo okolje, ki omogoči, da telo posnema, kar se mora naučiti. Učenje s posnemanjem je avtocesta do znanja in tudi past slabih navad. Učitelj kot prvi in kasneje partnerji v vadbi so ključ do pravilne vadbe in skupaj ustvarjajo habitus, ki sprejema pravilne gibe in zavrača nepravilne. Če učenec ni nikoli čutil preko odnosa učitelj – učenec strukture pravilne vadbe in je kasneje ni mogel podoživeti z drugimi, bo hitro zgrešil potencial, ki ga nosi tradicija telesne tehnologije. Ni potrebno poudariti, da se moramo s posnemanjem dovolj dobro naučiti tehnik, da lahko sami ustvarimo ustrezno okolje za vadbo. Tokrat povezuje okolja in borilnih veščin ne spada v okvir tega teksta.

Na presečišču predstav in okolja je človeški organizem. Nevrofiziologija in kognitivna psihologija človeka sta gotovo eden od pomembnejših (tudi modnih) delov sestavljanke v kategorizaciji telesnih tehnologij. Človek je zaradi genetske raznolikosti in dokazane plastičnosti (možnosti prilagajanja in spreminjanja) možganov zelo

⁵ Imanenca je besedno nasprotje transcendence. Imanentno pomeni, da je nekaj (neka predstava) izkustveno prisotna v materialnem svetu.

specifično bitje. Tisti del fiziologije človeka, ki je navzven najbolj povezan z borilnimi veščinami in je v večji ali manjši meri prisoten pri drugih primatih, je zagotovo zmožnost različnih konceptov reševanja konfliktov. Človek in druga bitja so posledično razvila tehnike pri razreševanju konfliktnih situacij. "The reason we customarily speak of the need for cooperation and the potential for conflict is because the former is desirable whereas the latter is inevitable" (Aureli in Waal 2000: 3).

Vadba borilnih veščin vpliva ravno na fiziološke zaznave tovrstnih instinktivnih reakcij 'borba ali beg' in izdelava praktična orodja za premostitev le-teh. V tem članku se še ne bomo dotaknili tega področja.

V jedro tokratne zgodbe sodi tretji del sestavljanke in to so predstave, ki vodijo in motivirajo telesne tehnologije, tako imenovana navpična os transcendentalnega družbenega, ki povezuje ljudi preko simbolov v prostoru in času. Pretekle izkušnje generacij mojstrov in prihodnja spoznanja novih vaditeljev ter prostorska neobremenjenost teh predstav predstavljajo eno večjih gonil telesnih tehnologij, ki v vsakem telesu lupino za lupino odmetavajo neuskklajenosti s predstavami telesne tehnologije. Kadar primerjamo evropske borilne veščine s kitajskimi, so specifična kozmogonija, koncepti telesa ter osnovna etična načela tisti kontrasti, ki bi morali zanimati vsakega učenca teh 'tradicionalnih'⁶ borilnih veščin. Vprašanje sta: Ali različne predstave pri izvajanju 'istih' gibov, v 'istem' telesu, dejansko nosijo drugačen potencial telesne tehnologije? Ali je vseeno, če poleg borilne veščine gojimo še mešanico misli o razsvetljenju, moralni neoporečnosti, spoznavanju transformacije vesolja in stika z Bogom?

The daily practical participation of a body in any of these disciplines makes of it a body-of-ideas. Each discipline refers to it using select metaphors and other tropes that make it over. These tropes may be drawn from anatomical discourse or the science of kinesiology; or they may liken the body to a machine, an animal or any other worldly object or event. They may be articulated as verbal descriptions of the body and its actions, or as physical actions that show it how to behave. Whether worded or enacted, these tropes change its meaning by re-presenting it. (Foster 1992: 482)

Borilne veščine so v tem primeru telo idej, ki spreminja pomene s tem, ko jih podoživlja.

⁶ Izogibati se je treba pomena tradicije kot pojma nespremenljivosti. Tradicija nudi dobro osnovo, na kateri se lahko gradi naprej, če pa bi se boksarji borili po metodah iz 19. stoletja, bi kaj slabo delovali v sodobnem ringu.

4 Telesna tehnika kot orodje spoznanja

Tehnika pomeni narediti nekaj drugega kot po navadi, da bi lažje dosegli svoj cilj. Telesne tehnike so tiste, ki učijo kako spremeniti delovanje telesa za določen namen.

Ali je v kitajskih borilnih veščinah telo, kot orodje spoznanja, nekaj zelo specifičnega? Mogoče je praksa borilnih veščin bolj univerzalna, kot se nam zdi? Foucaultov termin *technologies of the self* je termin, ki označuje telesno prakso. Prakso, ki verjame, da je telo lahko orodje spoznanja.

Technologies of the self, which permit individuals to effect by their own means , or with the help of others, a certain number of operations on their own bodies and souls, thoughts, conduct and the way of being, so as to transform themselves in order to attain a certain state of happiness, purity, wisdom, perfection, or immortality. (Foucault 1994: 225)

V starogrški filozofski in kasneje krščanski samostanski kulturi se je praksa glede na cilj, ki ga želimo doseči, kazala v različni luči. Naj si bo to obvladovanje samega sebe in posledično dostop do resnice, ali celo zavrnitev telesa in prehod v drugo raven realnosti. Že v antiki so povezovali filozofske ideje s skrbjo za telo. Telo je, tudi za zgodnje kristjane, prvi medij, ki filozofijo poveže z prakso. Zdravje je bilo tesno povezano s filozofijo, kar pomeni, da telesna praksa vodi k zdravju le, če je povezana s pravilnimi predstavami. Skrbeti zase in poznati sebe sta bile dve plati iste metode:

It has long been established that philosophy was closely related to medicine, even though the demarcation of boundaries posed doctrinal problems and gave rise to territorial rivalries. In the first lines in *Advice about Keeping Well*, Plutarch echoes these debates: the physician is wrong, he says, when he claims to be able to do without philosophy, and one would be quite mistaken to reproach philosophers with crossing their own boundaries when they concern themselves with health and its regimen. (Foucault 1990: 99)

Lutkar je v dialogu z avtorjem spregovoril o lutkarski umetnosti. Zanimivo je, da imajo borilne veščine v praksi enake principe, ki uporabijo predstave, da vplivajo na realnost:

Each movement he said, had its center of gravity; it sufficed to control this point within the interior of the figure; the limbs, which were nothing but pendulum, followed by themselves in a mechanical way without any further assistance. He added that this movement was quite simple; that whenever the center of gravity was moved in a straight line, the limbs would still describe curves... But from another point of view, this line was something very mysterious. For it was nothing other than the path of the dancer's soul; and he doubted if it could be found unless the operator imagines himself at the puppet's center of gravity – that is in other words, dance. (Kleist 1989: 415)

V renesansi, ko je Leonardo odkrival človeške proporce v skladu z geometrijo vesolja, je kultura vsepovsod našla načine, kako se popolna struktura vesolja vadi in vidi v človeški dejavnosti. Mojster mečevanja Thibault v svojem delu riše diagrame tehnik in gibanj, ki se skladajo z geometrijo in proporciji vesolja ter človeka. In posledično je spoznanje proporcev v mečevalski tehniki empirično izkustvo urejenosti vesolja ter vodilo učinkovitosti mečevanja. Nepoznavanje ureditve vesolja vodi k nepravilni tehniki. Thibault, takratni znani učitelj mečevanja, je zapisal:

Just as the above-mentioned artists, architects, perspective draftsmen and others tried to show the bases of their rules in proportions of the man's body, so have we kept the same course, but with better aim, and we have found, to assist the same compass, the true and proportional measurement of all movements, of all times and distances needing observation in our practice, as you will be shown very shortly in the declaration of our circle, where the measurements and proportions of man are applied to man himself and to the movements he makes with his own limbs, and where proportion is found, without which it would be impossible for him to carry out the slightest action in the world. (Thibault v Vigerello 1989: 158)

Skočimo še v bolj moderne čase boksarja, ki ga v laičnem pogovoru z lahkoto razvrstimo med šport. Šport, ki v svoji brutalnosti ne goji posebnih pretenzij razen zmage v boksarskem ringu. Boks, ki se zdi, da je samo trd trening športa, v sebi nosi pomemben del predstav in vrednot, ki oblikujejo boksarja. Kompleksna slika boksarske izkušnje v črnem getu v Chicagu je sestavljena iz tako iz telesnega, kot iz imaginarnega:

Finally the boxing gym is the vector of debanalisation of everyday life in that it turns bodily routine and remolding into a bridge to a distinctive sensorial and emotional universe in which adventure, masculine honor, and prestige intermingle. The monastic, even penitential, character of the pugilistic 'program of life' turns the individual into his own arena of challenge and invites him to discover himself, better yet to produce himself. (Wacquant 2004: 15)

Finally, to become a boxer is to appropriate through progressive impregnation a set of corporeal mechanisms and mental schemata so intimately that they erase the distinction between the physical and the spiritual, between what pertains to athletic abilities and what belongs to moral capacities and will. (Wacquant 2004: 17)

Da pa ne stopamo samo po Evropi, pojdimo proti Kitajski v Indijo in si pogledjmo, kaj se zgodi, če nam ni mar za predstave v različnih tehnologijah:

Yoga, the eight-limb system associated with Patanjali's Yogasutras, and Daoyin, the Daoist practice of guiding (dao 導) the qi and stretching (yin 引) the body, at first glance have a lot in common. They both focus on the body as the main vehicle of attainment; they both see health and spiritual transformation as one continuum leading to perfection or self-realization; they both work intensely and

consciously with the breath. In both Yoga and Daoyin, moreover – unlike Taijiquan and the majority of Qigong forms – physical stretches and movements are executed in all different positions of the body, while standing, moving, sitting, and lying down... Adepts moreover use the strengthening of the muscles, loosening of the joints, and awareness of internal energies to enter into states of absorption and deeper meditation, relating actively to spiritual powers and seeking higher levels of self-realization. Does that mean, then that Yoga and Daoyin represent essentially the same system, just expressed in Indian and Chinese forms? (Kohn 2006: 123)

Če zanemarimo imaginarno pri telesnih tehnikah, se gibamo v slepo ulico, ko bi radi iskali razlike med človeškimi veščinami, ki so bližje ena drugi, kljub geografskim in kulturnim razlikam Indije, Evrope, Kitajske in Japonske. Celo kitajska vlada se je odločila, da kitajske telesne tehnologije spadajo pod skupni okvir (ločeno od religioznih in filozofskih predstav), saj so si gibi, poudarek na dihanju in zdravju, zelo podobni:

In the 1950s and early 1960s traditional body technologies were reformulated and institutionalized as part of the Communist state's project of developing the health of the masses and extracting and transforming all useful elements of traditional culture in the service of building a New China. The choice of the term qigong by the Party cadres in 1949 reflected an ideological project: to extract Chinese body cultivation techniques from their 'feudal' and religious setting, to standardize them, and to put them to the service of the construction of a secular, modern state. (Palmer 2007: 5)

Če telo kot orodje spoznanja v kitajskih borilnih veščinah ni nekaj posebnega, ali so razlike med posameznimi tehnologijami potem samo ideološke, simbolne ali teoretske? Mislim, da tudi kot posledica predstav (poleg okolja in potencialov organizma) obstajajo dejanske konceptualne razlike med borilnimi veščinami. Zanima me, ali z vedno novo reprezentacijo simbolov, dejansko na dolgi rok v sebi lahko dosežemo razlike v konceptih? Seveda pa ne mislim na očem jasne in skoraj banalne, a vseeno popularne razlike: črne ali bele hlače, z nogo ali roko ter notranje in zunanje tehnike. Na vprašanje, kakšne so razlike, še ne znamo odgovoriti in to za sedaj tudi ni pomembno. Praksa nakazuje, da razlike zaradi različnih predstav pri vadbi borilnih veščin obstajajo. »Stated in Chinese medical terms, 'intent directs form'.« (Schmieg 2005: 151) Da so si zunanji gibi včasih do potankosti enaki, smo že prebrali, sedaj pa si pogledimo, zakaj so gibi v telesnih tehnologijah, ko jih primerjamo med seboj, lahko inkomenzurabilni ali nesorazmerni že sami iz vidika predstav.

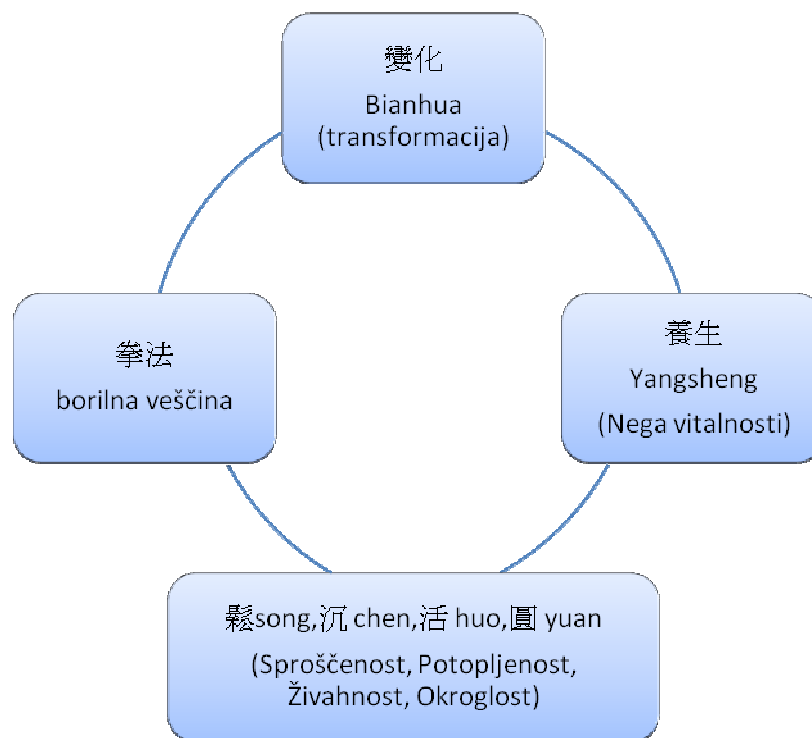
The question to be asked here then is not: given the human body, how does a warrior of ancient Greece or a Christian mystic of the late Middle Ages, a Spanish Kabbalist or a Daoist master, imagine his or her gods? But rather the opposite: what kind of body do these same Greeks, Christians, Jews or Chinese endow themselves with – or attempt to acquire – given the power they attribute to the

divine? A practical question, since it amounts to asking oneself what exercises to do in order to resemble a god physically or to commune sensually with him? (Feher 1989: 13)

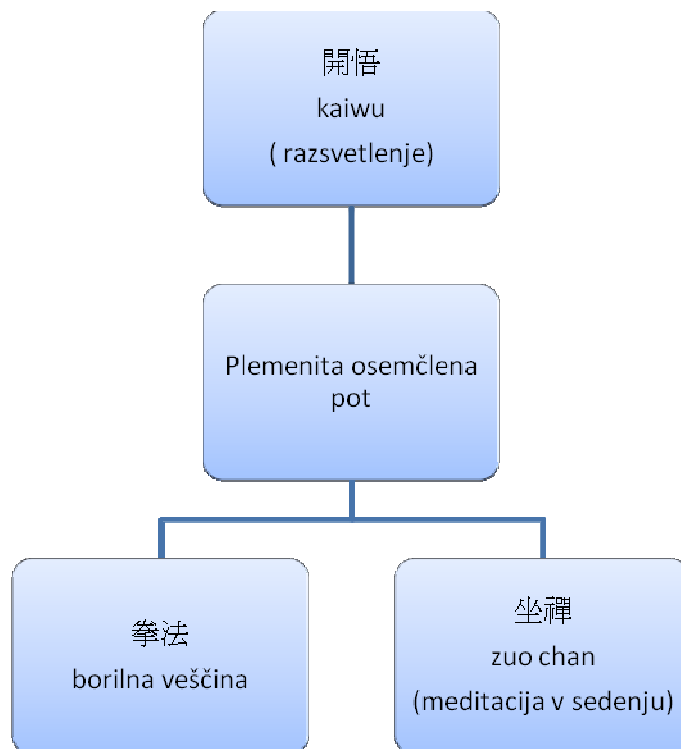
5 Modeli dveh različnih šol borilnih veščin – nesoizmerljivost imaginarnega

V dveh preprostih modelih si pogledjmo, kakšen odnos ima borilna telesna tehnologija do predstav o potencialu življenja samega. Modela, ki predstavljata koncepte *taijiquan* in *shaolinquan*, sta sestavljena na podlagi informacij od nosilca tradicije taijiquan in nosilca tradicije shaolinquan (Shi Hengdao, Zeng Xigua). Pri vsakem modelu vidimo najvišji 'cilj' in nižje praktične tehnike, ki nosijo potencial za doseg takega stanja ter so hkrati oblikovane kot posledica odnosa do najvišjega 'cilja'. Te tehnike so pri borilnih veščinah preverljive in govorijo učencu o njegovi usklajenosti konceptov s predstavami, ki jih nosi v sebi (in posledično preoblikujejo predstave, ki jih nosi v sebi). V modelih so pomembni samo odnosi med posameznimi kategorijami, ki so kot neko grobo vodilo za vstop v svet posamezne telesne tehnologije.

Model 1: 太極拳 Taijiquan

Model 2: 少林拳 Shaolinquan

6 Potencial – pozicija

Raznovrstni potenciali tehnik pripeljejo do različnih pozicij. In različne pozicije pripeljejo do drugačnih tehnik. Implikacije takega razmišljanja so velike.

Primer 1: Če vadimo tehniko *taijiquan tuishou* (推手) primarno za zdravje, pa čeprav je potencial tehnike namenjen transformaciji borbenih odnosov, se bo *tuishou* spremenil v nekaj drugega. Izgubil bo svoj potencial za učenje transformacije in zaradi pozicije dobil drugačen potencial – potencial zdravega in počasnega razmigavanja za starejše občane.

Primer 2: Če vadimo *shaolinquan sanshou* (散手) primarno za borbo, pa čeprav je potencial tehnik namenjen vadbi plemenite osemčlene poti in chan budizma, se bo shaolinquan spremenil v nekaj drugega. Izgubil bo potencial za razsvetljenje in zaradi nove pozicije dobil drugačen potencial – potencial učinkovite gladiatorske borbe.

Glede na modele ima vsaka telesna tehnologija svoje potenciale. Zato so tudi zasnovane in se vadijo drugače. Da se potencial tehnike v dejanskih razmerah uresniči, je čista špekulacija. Imamo pa dve tradiciji, ki sta usmerjeni v pogojno rečeno

'različne' cilje. Na nekem najvišjem nivoju človeškega zavedanja (ali najnižjem, konceptualnem) mogoče ti cilji niso čisto nič drugačni. Vseeno pa vzemimo klasično modrost za resnico, ki pravi, da je poti do gore več, cilj pa je isti. Sicer govorimo o nesoizmerljivosti tehnik zaradi drugačnih predstav, vendar pa naj kontrasti ostanejo na nivoju metodike posamezne telesne tehnologije, v smeri od zgoraj navzdol. Poglejmo si različne predstave, ki tvorijo potencial budizma in daoizma ter posledice, ki se kažejo v posameznih veščinah.

6.1 Potencial: budizem – daoizem

Preden se podamo v primerjavo konceptov budizma in daoizma, je naivno verjeti, da lahko tako bogati tradiciji stlačimo na eno ali drugo stran. V zgodovini je znotraj posamezne religije nastalo ogromno kontrastov filozofske in politične narave. Posledica je obilica metod in različnih ločin. Ne trdim, da primerjam najbolj 'tipične' značilnosti nekih miselnih tokov, bolj nas zanima, kako lahko vplivata budizem in daoizem na prakso borilnih veščin. V tej luči je potrebno videti tudi kontraste v spodnjih vrsticah.

6.1.1 Primer 1: Razsvetljenje ali transformacija

Razsvetljenje je v budizmu cilj, ko v sebi najdemo Budino naravo. Buda je razglašal nauk, ki je temeljil na veri v to, da je življenje trpljenje in da je razlog trpljenja v človeških željah. Šele ko navezanost na želje ugasne, lahko stopimo iz krogotoka ponovnega rojevanja in trpljenja. Del budizma se je na Kitajskem prilagodil in je iz dogmatične rigidnosti ustvaril drugačno ločino. Budizem chan (zen) je na Kitajskem uspel prav zaradi združitve z domačo kulturo. Chan ima bolj ohlapno metodiko, omogoča manj meditacije v sedenju (pa čeprav je ravno po njej najbolj znan) in dopušča razsvetljenje v katerikoli praksi. Patriarh chan budizma Shenxiu je napisal :

身是菩提樹，心如明鏡臺，時時勤拂拭，莫使有塵埃。Drevo razsvetljenja – to je telo, um pa gladko in jasno zrcalo. Nežno pobriši ga vsak dan lepo, da ne bi prahu se nabralo. (prev. Rošker 2005: 170)

In kolega Huineng mu je odgovoril:

菩提本無樹，明鏡亦非臺，本來無一物，何處諾塵埃。V osnovi svetega drevesa ni. Zrcalo jasno nima površine. V resnici sploh ni bivanja stvari, le kje nabirajo prahu se usedline. (prev. Rošker p.t.)

Daoizem ima malce drugačne cilje. Transformacija ali premena je osrednja antropološka premisa zgodnje kitajske civilizacije in tudi osrednja tema daoizma. Odlomek iz Yijinga:

易，無思也，無為也，寂然不動，感而遂通天下之故。Premena je spontana (brez razmišljanja), ne deluje, mirna je in negibna. Preko občutka se povezuje z izvorom sveta. (傳上, 10)

Za daoiste je premena izraz večnosti in vir vse vitalne energije:

是故天生神物，聖人則之；天地變化，聖人效之。Tako narava poraja duh in materijo in modrec jo posnema. Svet poraja nešteto sprememb in modrec jim sledi. (傳上, 11)

'Ustvarili' smo prvi kontrast med predstavami v budizmu in daoizmu:

Mojstrov chan budizma torej – za razliko od zgodnjih daoistov – ni privlačilo življenje, kipeče v krogotoku rojevanja in smrti, temveč ideja brezčasa, ki jo vselej znova zabriše raznolikost gibanja vsega obstoječega. (Rošker 2005: 227)

Ali je občutek brezčasa enak življenju, kipečemu v krogotoku rojevanja in smrti in je spoznanje transformacije vsega obstoječega enako razsvetljenju? To je dobro vprašanje, ki naj ostane odprto za naprej, izhodišča budizma in daoizma pa so zagotovo precej drugačna.

6.1.2 Primer 2: Metoda ali brez metode

Kljub obsežnem daoističnem kanonu, smo prepuščeni svojim predstavam, kaj bi lahko bil Dao in katera od metod vodi v pravo smer, ki je v skladu z njim. Zhuangzi v poglavju 'klesanje volje' (刻意) malce negativno opisuje različne metode dolgega življenja, iskanja univerzalnih etičnih načel, umika v gore, treniranja dihanja in raztegovanja in potem reče:

若夫不刻意而高，無仁義而修，無功名而治，無江海而閒，不道引而壽。Živeti dobro, ne da bi prikrajšal hotenje, se izpopolnjevati, ne da bi se učil morale, brez velikih dejanj in slave vzpostaviti red v svetu, najti sproščenost, ne da bi se umaknil k rekam in morjem, doseči visoko starost brez dihalnih vaj in gimnastike. (莊子，刻意)

Budistični 'dao' je blizu pomenu 'metoda' ali 'pot', ki nas bo pripeljala do razsvetljenja. Po Budi obstaja način, kako se rešiti iz trpljenja, ki se ji reče Plemenita osemčlena pot. Vadba te metode je učinkovita v povezavi z meditacijo. Zato je budistična samostanska praksa stroga, z jasnimi zapovedmi in prepovedmi.

The central Chinese term 'dao' literally means a path or road. In Daoism it refers to reality, or 'the way things are', or the rules of reality. Buddhism adopted dao as the equivalent of marga: the right path, the way of the bodhi leading to enlightenment. Yet linguistically they are not equivalent. Daoism does not recognize supreme or idealized state of reality. Reality is simply reality. It is not going anywhere. So Dao is the way things are, not the way things are going. (Schmieg 2005: 147)

6.1.3 Primer 3: Meditacija ali nega vitalnosti

Praksa meditacije je najlažja v tempeljski osami, ki omogoči nemoteno posvečanje in zaznavo tega, kar se dogaja v umu. Samostan v budizmu omogoča hitrejšo napredovanje in je center budistične tradicije.

Meditation focuses one's consciousness inward, closing off sensory input and quieting down the 'external' sensations. In so doing, it guides practitioners past the apparent dichotomy of mental and physical sensations and alerts them to the power of the mind. (Friday 1997: 153)

Po drugi strani kozmična regulacija in človek, ki neguje svoj življenjski potencial, za večji učinek ne potrebuje ta ne zidov templja, ne meditacije v sedenju. Življenjska energija se neguje tako, da se transformira, in ko je nič več ne ovira, lahko sama postane del procesa kozmične regulacije (Dao).

It would be transformation of our 'ways' of communication, both internal and with the 'world', physical and physiological as well as psychic, so as to ensure that our constitutive being (not just our 'soul' or 'body') 'keeps' evolving. (Jullien 2007: 158)

6.1.4 Primer 4: Iluzija uma ali iluzija umnega življenja

Budisti govorijo o tem, da so vse predstave o svetu iluzorne in da je samo praznina uma tista, ki omogoči pravilno zaznavo. Modrost je tista, ki seka čez te iluzorne predstave uma in vidi čez lažne pomene ter zaznava stvari take kot so res. Stavček iz Srčne sutre pravi: »色就是空，空就是色。Oblika je praznina, in praznina je oblika.« (心經)

Kljub obilici tekstov, daoizem nima neke posebne spoznavne teorije, ampak v prvi plan postavlja živeti življenje. To sicer lahko pomeni samo, da si um ne dela več iluzij in pripisuje posebnih pomenov življenju. Daoistično izhodišče je drugačno in ne govori, da je naša zaznava iluzorna, ampak da je za človeka nega življenja tista, ki je pomembna. Iluzija je, da se da življenje živeti umno. Zhuangzi pravi: »心養。汝徒處

無為，而物自化。Če bi rad negoval um, potem izvajaj nedelovanje in stvari se bodo same pojavljale in same spreminjale.« (莊子，在宥)

6.1.5 Primer 5: Prazen um ali ljudski um

V chan budizmu je veliko govora o pravilni umski naravnosti. Obstaja način, kako uporabljamo um, ki je bolj v skladu z budističnim naukom. Preko meditacije spoznavamo, kakšen naj bi bil pravi um ali prazni um. Tak primer je tudi nepremakljiv um, ki se vedno giba.

The Right Mind is the mind that does not remain in one place. It is the mind that stretches throughout the entire body and self. The Confused Mind is the mind that, thinking something over, congeals in one place. (Takuan 1987: 15)

Čeprav menim, da je daoistična naravnost uma lahko enaka kot budistična in da daoistični ljudski um spet govori o nekem modelu ali ne-modelu uma, je izhodišče vseeno popolnoma drugačno. Kakšna mora biti naravnost uma v daoizmu po Laoziju: »聖人無常心，以百姓心為心。Um modreca nima norme (konstantega uma), um vseh je njegov um.« (老子, 49)

6.1.6 Primer 6: Smrtna resnost ali resna smrtost

Metode in navodila, ki jih predpisuje budizem so zelo pomembna. Če se jih ne bomo držali, se bomo oddaljili od glavnega budističnega cilja. Zato budizmu, kot kontrast daoizmu, pripišem smrtno resnost, saj je na primer za deset let negibne meditacije v jami potrebna le-ta. S tem pa ne trdim, da chan budizem ne more biti zabaven ali da negibna meditacija za nekoga ni obveza, ampak najbolj zanimiva odločitev v trenutku. Poglejmo prvi dialog iz *Zapisov prenosa svetilke iz obdobja Jingde* (景德傳燈錄) med prvim patriarhom šole chan Bodhidharma in njegovim naslednikom Huikejem:

師聞祖誨勵，潛取利刀，自斷左臂，置于達磨前 達磨知是法器，乃曰：「諸佛最初求道，為法忘形，汝今斷臂吾前，求亦可在... 師曰：「我心未寧，乞師與安。」 祖曰：「將心來，與汝安。」 師良久曰：「覓心了不可得。」 祖曰：「我與汝安心竟。」

Da bi si pridobil učiteljevo pozornost, je Huike vzel v roke ostro rezilo in si pred Bodhidharma odrezal roko. Učitelj je videl obredno rezilo in rekel: »Začetek na poti budističnega učenja je, da pozabiš na pojavni svet. Danes si si pred menoj odrezal roko, zato te bom učil... Huike je dejal: »Moj um ni umirjen, učitelj prosim umirite mi um.« Učitelj je odgovoril: »Pokaži mi um, da ti ga pomirim.« Huike po nekaj časa pravi: »Ne najdem svojega uma.« in Bodhidharma zaključil: »Torej sem pomiril tvoj um.« (景德傳燈錄 T51, 2076, 279b)

Vesolje se neprestano spreminja in človek je za trenutek del tega procesa. Velja se spomniti, da je daoistično opazovanje krogotoka življenja lahko tudi smrtno resna metoda. Izhodišče te metode pa je prav drugače naravnano. Človeška zmožnost veseljačenja ob opazovanju tega procesa transformacije se konča v zadnji njegovi transformaciji, ki ji preprosto pravimo smrt. Vse posmrtne špekulacije so lahko nepotrebne, razen uvida, da bomo 'zares' umrli, da verjamemo v resno smrtnost. V Zhuangziju je zapisana zgodbica v odnosu med učiteljem in učencem:

莊子行於山中，見大木，枝葉盛茂，伐木者止其旁而不取也。問其故，曰：「無所可用。」莊子曰：「此木以不材得終其天年。」夫子出於山，舍於故人之家。故人喜，命豎子殺雁而烹之。豎子請曰：「其一能鳴，其一不能鳴，請奚殺？」主人曰：「殺不能鳴者。」明日，弟子問於莊子曰：「昨日山中之木，以不材得終其天年；今主人之雁，以不材死；先生將何處？」莊子笑曰：「周將處乎材與不材之間。材與不材之間，似之而非也，故未免乎累。若夫乘道德而浮遊則不然。無譽無訾，一龍一蛇，與時俱化，而無肯專為；一上一下，以和為量，浮遊乎萬物之祖；物物而不物於物，則胡可得而累邪！」

Ko je Zhuangzi nekoč šel preko hriba, je zagledal mogočno drevo z bujnim vejevjem in bogato krošnjo. Poleg njega je stal drvar, vendar ga ni posekal. Zhuangzi ga je vprašal, zakaj ne, in drvar je odgovoril, da je to drevo neuporabno. Zhuangzi je odvrnil: to drevo bo lahko dočakalo naravno smrt, ker ga ni moč uporabiti za nič koristnega. Potem se je skupaj s svojim učencem odpravil z gore v dolino. Tam sta prespala pri starem prijatelju. Ta se je obiska zelo razveselil, zato je ukazal hlapčku, naj zakolje divjo gos in jo pripravi gostoma za večerjo. Hlapček je vljudno vprašal: Katero naj zakoljem? Tisto, ki zna peti ali tisto, ki ne zna peti? Gospodar je odvrnil naj zakolje ono, ki ne zna peti. Naslednji dan je učenec vprašal Zhuangzija: Drevo, ki sva ga videla včeraj, se ima za to, da bo dočakalo svojo naravno smrt, zahvaliti zgolj dejstvu, da ni za nič koristnega uporabno. Tale gos pa je morala umreti ravno zato, ker ni od nje nobene koristi. Kaj je torej bolje, mojster? Ali ste na strani uporabnosti ali na strani neuporabnosti? Zhuangzi se je nasmehnil in odgovoril: Sam sem še vedno med obema. Videti je kot, da bi bil koristen, pa to vendarle nisem. To je precej utrujajoče. Če bi bil sposoben zalebdeti po poti krepostnih sil, bi bilo drugače. Ne bi mi bilo mar ne slave, ne obrekovanja, zdaj bi bil zmaj, zdaj spet kača; spojil bi se s premenami časovja, in ne bi bil prav nič določenega, oprijemljivega več. Zdaj bi bil zgoraj, zdaj spodaj in moje edino merilo bi bila skladnost. Lebde bi se spojil s prastarši vsega bivajočega. Lahko bi bil vse in nič hkrati. Pa še utrujen bi ne bil nikoli. (莊子 Zhuangzi, str. 山木) (prev. Rošker 2005: 81)

6.2 Situacija: shaolinquan – taijiquan

Če povzamem: Obstajajo metodološke razlike pri uporabi znanja v daoizmu in budizmu, ki se posledično kažejo skozi drugačno kategorizacijo različnih simbolov v kulturi.

In the Chinese philosophical tradition (i.e. Daoism, op.), knowledge is centered on the harmonization of the self and the world... and in the Buddhistic philosophical tradition knowledge is for overcoming the self. (Cheng v Rošker 2005: 28)

Poglejmo si 'posledice' predstav daoizma in budizma v dveh borilnih tehnologijah. Še prej pa ponovno opozorilo o kvalitativnih sodbah teh dveh veščin. Menim, da se shaolinquan na nekem nivoju lahko združi s taijiquanom (in obratno), ali celo, da je združitev čisto spontana. Drugačna izhodišča in metode same vadbe pa so že očem laika očitne, saj so same predstave v vadbi povezane z bogatim filozofskim ozadjem vsake posamezne veščine.

The universality of the will – the desire – to live is central premise of Daoism. The practice of Daoism – and by extension, the primary martial arts – clarifies and promotes methods to enact this will to survive (xing yi 行意). In contrast, Buddhism seeks to eradicate all desire, including the desire to survive (i.e. remain within and reenter the cycle of birth and death). Buddhism teaches that the will to survive is the final obstacle to enlightenment. (Schmiege 2005: 166)

6.2.1 Primer 1: Najvišji izraz svojih borilnih tehnik – sprememba ali um chan budistični

Borilne veščine v Shaolin templju so spoznavanje pravilnega uma preko meditacije v gibanju. Shaolin tempelj je v kombinaciji z budizmom chan utemeljil uporabo borbenih tehnik kot metode, ki vodijo do razsvetljenja. V telesnih tehnikah je poudarek na umu in duhovnosti. Umsko naravnost chan budizma se uporablja za izvajanje borbenih telesnih tehnik.

Nowadays, Shaolin monks emphatically claim that their martial regimen is a form of spiritual training. Shaolin's Abbot Yongxin (b. 1965) refers to his monastery's military tradition as martial Chan (wuchan), meaning that the physical exercises are a tool for the cultivation of religious awareness. Some practitioners argue further that it is possible to perceive a Chan logic within the Shaolin fighting method (as distinct from other Chinese martial styles such as Taiji Quan). The Shaolin sequence of fighting postures, they explain, creates patterns only to destroy them, thereby liberating the practitioner from preconceived notions. (Shahar 2008: 2)

Živeti ali kaj (ne)početi, da se lažje spreminjamo in na koncu transformiramo, je glavna tema daoizma. Taijiquan je borilna veščina, ki uporablja koncept transformacije v borilnih tehnikah kot najvišji izraz svoje veščine. Osnovni pogoji

transformacije so song (sproščenost in odprtost sklepov), chen (sproščenost in usedenost teže v zemljo), yuan (okroglost in uravnoteženost) ter huo (živahnost, igrivost). In prav ta praktična usmeritev v telesu in iskanje učinkovitosti transformacije sta povezani z daoističnim konceptom nege vitalnosti.

Investing the martial arts with therapeutic and religious significance, the creators of bare-handed techniques relied upon wide-ranging sources, from Daoist encyclopedias and medical literature to the classics of Chinese philosophy that articulated the culture's traditional worldview. The very names of such fighting techniques as Taiji Quan and Bagua Zhang were borrowed from Chinese cosmology, betraying the styles' spiritual aspirations. In the two martial arts, the practitioner re-enacts the process of cosmic differentiation – from the primordial unity through the interplay of the yin, the yang, and the eight trigrams to the myriad phenomena – only to reverse the course of history, thereby achieving mystical union with the Supreme Ultimate (Taiji). To the degree that these fighting techniques self-consciously express philosophical tenets, their articulation belongs to the history of ideas. Even though the agent of the martial arts is the body, their evolution is in this respect the domain of intellectual history. (Shahar 2008: 151)

6.2.2 Primer 2: Intenzivnost vadbe

Že očem laika je vadba taijiquana povezana s počasnejšimi gibi, vadba shaolinqana pa s hitrimi gibi. Nekdo bolj poudarja sproščenost ene ponovitve, drugi intenzivnost več ponovitev. Vprašanje ni, ali v borbi z nasprotnikom nekdo uporablja počasne gibe, drugi pa hitre. Govorim o drugačnih izhodiščih vadbe, ki z leti vadbe lahko postanejo komplementarni.

Shaolin metoda ni v nasprotju z vadbo, ki bo preseгла naše predstave o zmogljivostih našega telesa. Ker vsak trening režemo skozi iluzijo svojih predstav, gremo dostikrat dlje, kot smo mislili, da smo zmogljivi. Borilne veščine v Shaolin templju so zahtevne za telo in um do take mere, da telo skozi prakso stopi v svet spontanosti in t.i. praznine⁷. Trda, iskrena, osredotočena vadba je tista 'pot', ki lahko pripelje do rezultatov. Nosilec shaolinske bojevniške tradicije Shi Hengdao (Milan Kapetan) pravi: »Če je kakšna skrivnost Shaolina, potem je to trdo delo.« (釋恆道, 27.1.2008)

Ker je negovanje vitalnosti tako povezano z borilno veščino taijiquan, ni v metodi, da bi šli dlje kot mislimo, da je potrebno. Prva naloga je, da telo privadimo sproščenosti, da se je sposobno počasi spreminjati. Kasneje nadaljujemo s počasnim spreminjanjem glede na odnos s partnerjem in potem stopnjujemo intenzivnost, če se

⁷ Praznina je stanje, kjer smo prosti svojih misli, kar pa sicer ne pomeni, da smo brez misli. Pomeni samo, da misli ne vodijo naše zaznave.

počutimo dovolj močni. Ta varljiva udobnost taijiquana pa nakazuje, da ima življenje vedno prednost pred taijiquanom. Mojster Taijiquana Zeng Xiangbo pravi: »太極拳不能貪練. Taijiquana se ne da pohlepno trenirati.« (曾祥柏, 7.7.2006)

6.2.3 Primer 3: Meditacija v sedenju kot steber vseh vaj ali samo kot izbirna vsebina

Meditacija v sedenju omogoča, da um s telesom v določeni fiksni pozi, lažje opazuje misli, ki se mu porajajo pred njim. Po budistični doktrini taka meditacija omogoča direkten uvid v iluzornost zaznave sveta na podlagi svojih misli. Meditacija omogoča borilni veščini shaolinquan, da poveča svojo borbena učinkovitost:

The mind and body cease to seem distinct. By accomplishing this state, which medieval Zen Buddhists expressed as 'oneness of mind and body' or 'congealing of body and mind', bugei masters claim to enhance their general sense of well-being, their 'physical' performance of specific tasks, and their ability to interact with other living beings. (Friday 1997: 153)

Meditacija v sedenju pri učinkovitosti taijiquana lahko koristi ali pa ne. Navodilo iz Yijinga sicer je, da misli o spremeni niso isto kot občutek spremene, vendar ima vadba transformacije v formi ali s partnerjem vedno prednost pred negibnim sedenjem. Zato nekateri taijiquan (po moje nepotrebno) imenujejo meditacija v gibanju, saj v telesnih tehnikah ni meditacije v sedenju.

憑不同的方式找尋最基本的道理，用最基本的道理解決所有的問題。Uporabi različne metode, da bi našel osnovni princip. Nauči se uporabljati ta preprosti princip pri reševanju vseh vprašanj.」《曾祥柏，16.6.2005》

6.2.4 Primer 4: Kraj vadbe: Divjina samostana ali samostanska divjina

Ker je okolje v katerem se giblje modrec, eno od pomembnejših izrazov omenjenih dveh filozofij, lahko preko njega opazimo tudi razlike v osnovnih izhodiščih vadbe teh dveh telesnih tehnologij. Kljub temu, da se v praksi večino vadbe izvaja v mestnih parkih ali v telovadnicah, ima vsaka veččina svoje idealno okolje za vadbo. Samostansko okolje budističnega templja v shaolinquan omogoča najbolj idealne pogoje za vadbo:

V velikih tempeljskih kompleksih so bili med stavbami številni odprti prostori, primerni za vrtove zen, za prizorišča duhovnih vaj, zazen. Za ustrezno oblikovno zgradbo vrta je bilo treba upoštevati estetske kanone umetnosti zena: asimetričnost, preprostost, neizumetničenost, naravnost, osvoboditev od zemskega, zadržano globinskost, nehrupnost... Zato so ključni pojmi v oblikovanju vrtov

zena poenostavitev, zgozitev, omejitev in abstrakcija, kar postopoma privede do izločitve vseh prvin, ki utegnejo spominjati na neko znano resničnost. (Ogrin 1993: 202)

Kljub obilici malih in velikih templjev, je Daoistična tradicija v osnovi nesamostanska. Celotna skupnost živi ob templjih in je del templjev. Najboljše mesto za vadbo taijiquana pa je neukročena narava, pod deročimi slapovi in med visokimi gorami, narava, ki najboljše uteleša transformacijo veselja.

Zadovoljstvo, ki ga običajno izražajo nad tem (daoisti, op.), da so proč od mesta, stran od hrupa, dejansko pomeni, da so se ognili spopadom in težavam v družbenem življenju. Sprva so po tej poti nastajala bivališča samotarjev v gorah ob izbranih naravnih prizoriščih kot neke vrste vračanje k naravi. Kasneje, delno pod vplivom slikarstva, so s privzemanjem gorskih motivov to vlogo prevzeli vrtovi, katerih prednost je bila dostopnost v vsakem času, v primerjavi s slikami pa, da so bili resnična narava, čeprav v pomanjšanem merilu. (Ogrin 1993: 165)

7 Zaključek

Brali smo pro et (contra), da obstajajo razlike med taijiquanom in shaolinquanom zaradi nekaterih predstav v budizmu in daoizmu. Če imamo različne predstave in namene ob vadbi določenih telesnih gibov, se bo s časom poznalo na konceptih. Spremembe v zaznavah telesa in okolja zaradi vadbe teh telesnih gibov, spremenijo naše razumevanje predstav, naj si bo bodi budizem ali daoizem. Vadba teh dveh telesnih tehnik je zaradi dolge filozofske tradicije zahtevna tudi iz drugih razlogov kot pa so fizični napor. Saj cilj ni združitev popolne tehnike na popolno telo, ampak popravljati napake (napake so tiste stvari, ki niso v skladu s predstavami določene telesne tehnologije). To popravljanje napak pa nima oprijemljivega konca (nirvano in smrt na stran), zato se tudi ne 'splača' hiteti. Moshe Feldenkreis opiše to kot razliko med organskim in sholastičnim učenjem. (Feldenkreis 1981: 29–31)

Literatura

- Aurelli, Filippo and Frans B.M. de Waal, eds. (2000) 'Introduction' In: *Natural Conflict Resolution*. London: University of California Press.
- Bloch, Maurice (1998) *How We Think They Think*. Oxford: Westview Press.
- Feher, Michel (1989) 'Introduction.' In: *Fragments for a History of a Human Body I*. Michael Feher and Ramona R. Naddaff (eds.). New York: Zone Books. Pp. 10–18.
- Feldenkreis, Moshe (1981) *The Elusive Obvious*. Cupertino: Meta Publications.
- Foster, Susan L. (1992) 'Dancing Bodies'. In: *Incorporations*. Jonathan Crary and Sanford Kwinter (eds.). New York: Zone Books. Pp. 480–496.

- Foucault, Michel (1990) *History of Sexuality: The Care of the Self*. London: Penguin Books.
- Foucault, Michel. (1994) 'Technologies of the Self.' In: *Essential Works of Foucault 1954–1984* (Volume I). Paul Rabinow (ed.). London: Penguin Books. Pp. 223–251.
- Friday, Karl (1997) *Legacies of the Sword: The Kashima-Shinryu and the Samurai Martial Culture*. Honolulu: University of Hawaii Press.
- Jullien, Francois (2007) *Vital Nourishment: Departing from Happiness*. New York: Zone Books.
- Kleist, Heinrich von (1989) 'On the Marionette Theater.' In: *Fragments for a History of a Human Body* (Volume I). Michel Feher, Ramona R. Naddaff and Nadia Tazi (eds.). New York: Zone Books. Pp. 415–430.
- Kohn, Livia, ed. (2006) 'Yoga and Daoyin.' In: *Daoist Body Cultivation*. Magdalena: Three Pines Press. Pp. 123–151.
- Kohn, Livia (2008) *Chinese Healing Exercises: The Tradition of Daoyin*. Honolulu: University of Hawaii Press.
- Mauss, Marcel (1992) 'Techniques of the Body'. In: *Incorporations*. Jonathan Crary and Sanford Kwinter (eds.). New York: Zone. Pp. 454–479.
- Ogrin, Dušan (1993) *Vrtna umetnost sveta: pregled svetovne dediščine*. Ljubljana: Pudon.
- Palmer, David A. (2007) *Qigong Fever: Body, Science and Utopia in China*. London: C.Hurst & Co. Ltd.
- Rošker, Jana (1996) *Metodologija medkulturnih raziskav*. Ljubljana: Filozofska fakulteta, Oddelek za azijske in afriške študije.
- Rošker, Jana (2005) *Iskanje poti: Spoznavna teorija v kitajski tradiciji, Del I*. Ljubljana: Znanstveni inštitut Filozofske fakultete.
- Schmiegel, Anthony L. (2005) *Watching your Back*. Honolulu: University of Hawaii Press.
- Shahar, Meir (2008) *The Shaolin Monastery: History, Religion, and the Chinese Martial Arts*. Honolulu: University of Hawaii Press.
- Takuan, Soho (1987) *The Unfettered Mind: Writings from a Zen Master to a Master Swordsman*. Tokyo: Kodansha International.
- Tyler, Stephen A. (1986) 'Post Modern Ethnography: From Document of the Occult to the Occult Document.' In: *Writing Culture: The Poetics and Politics of Ethnography*. James Clifford and George E. Marcus (eds.). Los Angeles: University of California Press. Pp. 122–140.
- Vigerello, Georges (1989) 'The Upward Training of the Body from the Age of Chivalry to Courtly Civility.' In: *Fragments for a History of a Human Body* (Volume II). Michel Feher, Ramona R. Naddaff and Nadia Tazi (eds.). New York: Zone Books. Pp. 148–199.
- Wacquant, Loic (2004) *Body&Soul: Notebooks of an Apprentice Boxer*. New York: Oxford University Press.

Literatura v kitajskem jeziku

- 老子Laozi (2006) 道德經 *Daodejing*. 台北市 (taibei): 新譯老子讀本三民 (sanmin).

- 易經 *Yijing (Knjiga premen)* (2006) 台北市 (taibei): 新譯易經書讀本, 三民 (sanmin).
- 莊子 *Zhuangzi* (2003) 台北市 (taibei): 新譯莊子讀本, 三民 (sanmin).
- 心經 *Xinjing (Srčna sutra)* : 大悲咒 *Dabeiiju (izrek velikega sočutja)* (2003) 台北市 (taibei): 十小咒 *daxiaojiu*, 注音版 (zhuyin ban).

Chinese Buddhist Electronic Text Association (CBETA), 景德傳燈錄 *Jingde chuandenglu*
Zapisi prenosov svetilke iz obdobja Jingde,
http://www.cbeta.org/result/normal/T51/2076_002.htm, 16.10.2009

曾祥柏 *Zeng Xiangbo*, *Redni trening v hiši* 維武 *Weiwu*, Yilan, Taiwan, 7.7.2006

釋恆道 *Milan Kapetan ml.*, *Govor pri otvoritvi Shaolin templja Slovenija*, Ljubljana, Slovenija, 27.1.2008

